

Sygn. akt III KK 479/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski (przewodniczący)

SSN Rafał Malarski

SSN Dariusz Świecki (sprawozdawca)

Protokolant Anna Korzeniecka-Plewka

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Krzysztofa Parchimowicza,
w sprawie A. S.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 6 maja 2014 r.,

kasacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 21 sierpnia 2013 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w L.

z dnia 14 marca 2013 r.

**1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym,**

**2. zarządza zwrot opłaty kasacyjnej uiszczonej przez
wnioskodawcę.**

UZASADNIENIE

A. S. we wniosku z dnia 18 października 2011 r. domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 1.000 000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie zastosowane w sprawie ... 695/07 Sądu Rejonowego w B. odbyte w okresie od dnia 29 listopada 1996 r. do dnia 28 maja 1998 r. W uzasadnieniu wniosku wskazał, że na tę sumę składa się kwota 233.352,80 zł tytułem odszkodowania za straty materialne i nieosiągnięte korzyści spowodowane utratą pracy oraz kwota 766.647,20 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę związaną z tymczasowym aresztowaniem.

Wyrokiem z dnia 14 marca 2013 r. Sąd Okręgowy w L. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. S. kwotę 22.500 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i kwotę 250.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, a w pozostałej części wniosek oddalił.

Od powyższego wyroku apelację wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając go w części oddalającej wniosek i zarzuć:

- 1) w zakresie rozstrzygnięcia o odszkodowaniu, obrazę prawa materialnego w postaci art. 552 § 1 i 4 k.p.k. i art. 361 § 1 i 2 k.c. poprzez ograniczenie jego wysokości do czasu trwania zastosowanego środka zapobiegawczego, wbrew zasadzie pełnego odszkodowania limitowanego przez adekwatny związek przyczynowo - skutkowy pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a szkodą wnioskodawcy;
- 2) w zakresie rozstrzygnięcia o zadośćuczynieniu, błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, mający wpływ na jego treść, polegający na uznaniu przez sąd, że kwota 250.000 zł jest zasadna i odpowiednia jako zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez podwyższenie zasądzonych na rzecz wnioskodawcy odszkodowania z kwoty 22.500 zł do kwoty 233.352,80 zł i podwyższenie zasądzonych na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia z kwoty 250.000 zł do kwoty 766.647, 20 zł.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji, wyrokiem z dnia 21 sierpnia 2013 r. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, uznając apelację za oczywiście bezzasadną.

Kasację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżając go w części utrzymującej w mocy wyrok Sądu Okręgowego w L. w zakresie oddalenia

wniosku o zasądzenie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w wysokości 210.852,80 zł i zarzucił rażąco obrazę prawa materialnego, która mogła mieć istotny wpływ na treść wyroku w postaci:

- 1) art. 66 § 1 k.p. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że umowa o pracę wnioskodawcy wygasła z powodu toczącego się wobec niego postępowania karnego, a nie jak stanowi ten przepis, na skutek zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania;
- 2) art. 552 § 1 i 4 k.p.k. i art. 361 § 1 i 2 k.c. poprzez ograniczenie wysokości zasądanego wnioskodawcy odszkodowania za okres trwania zastosowanego środka zapobiegawczego wbrew zasadzie pełnego odszkodowania limitowanego przez adekwatny związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a szkodą wnioskodawcy.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna co do zarzutu z pkt 2. Natomiast nie jest zasadny zarzut wskazany w pkt 1. W pierwszej kolejności należy odnieść się do niego. Nie ma racji skarżący twierdząc, że Sąd Apelacyjny dokonał błędnej wykładni art. 66 § 1 k.p. i przyjął, że umowa o pracę wnioskodawcy wygasła z powodu toczącego się wobec niego postępowania karnego. W tym zakresie Sąd odwoławczy stwierdził jedynie, że przepis ten stanowił przyczynę ustania stosunku pracy, co związane było ze stosowaniem wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania powyżej trzech miesięcy. Ponadto Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że wynikająca z art. 66 § 2 k.p. podstawa do ubiegania się o przywrócenie do pracy nie uzasadnia przyjęcia, iż szkoda powstała w związku z tymczasowym aresztowaniem obejmuje też okres po uchyleniu tego środka zapobiegawczego i rozciąga się na czas trwania postępowania karnego aż do wydania prawomocnego wyroku uniewinniającego.

Z tym stanowiskiem Sądu odwoławczego należy się w pełni zgodzić. Przepis art. 66 § 2 k.p. stanowi jedynie gwarancję ponownego zatrudnienia, ale dopiero po prawomocnym wyroku uniewinniającym lub umorzeniu postępowania. Oznacza to, że w opisanej tam sytuacji, niejako na czas trwania postępowania karnego, systemowo osoba wobec której wygaśnięcie umowy o pracę nastąpiło z przyczyny

wskazanej w art. 66 § 1 k.p., pozostaje poza stosunkiem pracy w dotychczasowym miejscu zatrudnienia. Otwarta pozostaje natomiast kwestia, czy w tym czasie, gdy doszło do niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, obowiązek naprawienia szkody, o którym mowa w art. 552 § 4 k.p.k., obejmuje okres toczącego się postępowania karnego po uchyleniu tego środka zapobiegawczego aż do jego prawomocnego zakończenia w sposób wskazany w art. 66 § 2 k.p. W tej kwestii Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że powstała w tym okresie szkoda nie wynika bezpośrednio ze stosowania tymczasowego aresztowania. Ustosunkowując się w ten sposób do zarzutu apelacji dotyczącego obrazy prawa materialnego w postaci art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c., Sąd Apelacyjny ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że odpowiedzialność Skarbu Państwa przewidziana w art. 552 i następnym k.p.k., jako *lex specialis*, dotyczy wyłącznie szkody będącej wynikiem bezpośredniego związku przyczynowego z niewątpliwie niesłuszną izolacją danej osoby, natomiast wszelka inna szkoda powiązana z tym faktem przyczynowo, jednakże nie w sposób adekwatny, może być dochodzona w postępowaniu cywilnym. Wyrażając ten pogląd Sąd Apelacyjny powołał się na ugruntowane (w jego przekonaniu) stanowisko judykatury, podając jako przykład postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2007 r., V KK 61/06 (OSNKW 2007, z. 3, poz. 28). Rzecz jednak w tym, że rozpoznając ten zarzut, Sąd odwoławczy nie pogłębił podniesionego w nim zagadnienia i niejako automatycznie przeniósł pogląd wyrażony w przywołanym orzeczeniu na grunt rozpoznawanej sprawy. Nie zauważył jednak, że został on wypowiedziany w określonym układzie procesowym, w którym kwestia bezpośredniości odniesiona została do dochodzenia odszkodowania w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego dotyczące renty i jej kapitalizacji.

Ponadto Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że istnienie bezpośredniego związku przyczynowego oznacza, że szkoda powinna być powiązana z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem w sposób adekwatny. Zauważyć jednak trzeba, że art. 361 § 1 k.c. nie wymaga owej „bezpośredniości”, gdyż mowa jest w nim o normalnych następstwach działania lub zaniechania z którego szkoda wynikła. Warunek „bezpośredniości” jest wynikiem interpretacji art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w powiązaniu z art. 361 § 1 k.c. podjętej w celu prowadzenia kryterium

pozwalającego na ustalenie zakresu obowiązku naprawienia szkody z uwagi na szczególne podstawy przewidziane w procedurze karnej (art. 552 k.p.k.). Nie oznacza to jednak, jak przyjął Sąd Apelacyjny, że zakres odszkodowania ograniczony jest tylko do okresu stosowania tymczasowego aresztowania. Taka wykładnia byłaby sprzeczna z art. 361 § 1 k.c. Dlatego też, co w swoich rozważaniach pominął Sąd Apelacyjny, w orzecznictwie wskazuje się, że owa bezpośredniość wcale nie ogranicza obowiązku naprawienia szkody wyłącznie do następstw związanych z okresem pozbawienia wolności, które mogą wykraczać poza ten okres nie tracąc przymiotu bezpośredniości. Przykładowo wskazuje się, że tak będzie w wypadku pogorszenia stanu zdrowia, czy utraty zatrudnienia (por. wyroki SN z: 11 kwietnia 2007 r., V KK 227/06, Lex nr 277255, 9 grudnia 2009 r., III KK 173/09, Lex nr 553703, postanowienie SN z 1 marca 2012 r., IV KK 278/11, OSNKW 2012, z. 9, poz. 92).

Dlatego też w każdej sprawie należy ustalić, kiedy związek pomiędzy pozbawieniem wolności a powstałą szkodą traci przymiot bezpośredniości. Chodzi tu o taki moment, w którym po odzyskaniu wolności, zmieniona sytuacja życiowa wnioskodawcy związana np. z utratą pracy, powinna ulec stabilizacji np. poprzez podjęcie nowego zatrudnienia. W rozpoznawanej sprawie wymaga więc rozważania kwestia owych bezpośrednich następstw pozbawienia wolności w związku z wygaśnięciem umowy o pracę i czasem potrzebnym na znalezienie nowego źródła dochodu. Niewątpliwie wymaga to oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego. Niełatwe może też okazać się oszacowanie wysokości szkody. Jeżeli precyzyjne jej wyliczenie będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione, należy wówczas sięgnąć do wskazań zawartych w art. 322 k.p.c. (por. wyrok SN z 11 kwietnia 2007 r., V KK 227/06, Lex nr 277255).

Natomiast podnoszona w kasacji okoliczność, że wnioskodawca miał możliwość powrotu do pracy dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania karnego nie oznacza, że obowiązek odszkodowawczy wynikający z art. 552 § 4 k.p.k., rozciąga się na cały okres toczącego się postępowania po uchyleniu tymczasowego aresztowania. W tym okresie szkoda związana z utraconym wynagrodzeniem za pracę stanowi jedynie pośrednie następstwo niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, gdyż bezpośrednią przyczyną jej

powstania jest czas trwania postępowania karnego, od którego wyniku zależy możliwość przywrócenia do pracy (art. 66 § 2 k.p.).

Podsumowując, zasadny okazał się zarzut z pkt 2 kasacji, którego istota sprowadza się do nienależytego rozważenia zarzutu apelacji, co stanowi rażące naruszenie art. 433 § 2 k.p.k., które mogło mieć istotny wpływ na treść wyroku. Obraza tego przepisu może polegać nie tylko na pominięciu w ramach kontroli instancyjnej zarzutu odwoławczego, ale także na rozważeniu go, ale w sposób niewłaściwy. Miało to miejsce w rozpoznanej sprawie, gdyż brak pogłębionej analizy kwestii podnoszonej w apelacji doprowadził do wydania orzeczenia, którego trafność skutecznie została z tego powodu podważona w kasacji. Z tych też względów wyrok w zaskarżonej części został uchylony a sprawa przekazana Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. W tym postępowaniu Sąd ten powinien jeszcze raz ocenić zarzut apelacji biorąc pod uwagę przedstawione powyżej rozważania.

Mając to wszystko na względzie Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.